

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ROMANO-CATOLICĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

Rezumat

**ACTIVITATEA FRANCISCANILOR ÎN DIECEZA
ROMANO-CATOLICĂ DE SATU MARE**

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Marton József

Doctorand:

Bonto Gabriela Cristina

Cluj-Napoca

2014

Cuprins

Introducere

Cuprins

Lista prescurtărilor

1. Spiritualitatea și răspândirea în Bazinul Carpatic a franciscanilor, care au fost activi în Dieceza de Satu Mare
 - 1.1 Baza spiritualității franciscane: Sfântul Francisc de la Assisi
 - 1.2 Caracteristicile spiritualității franciscane
 - 1.3 Răspândire ordinului franciscan, cu privire pe înrădăcinarea în Ungaria și în Ardeal
 - 1.4 Scurt istoric al Diecezei de Satu Mare
 - 1.5 Rezumat
2. Mănăstirea din Căpleni
 - 2.1 Stabilirea franciscanilor
 - 2.2 Evenimente importante în viața mănăstirii din Căpleni
 - 2.3 Activitatea pastorală a franciscanilor din Căpleni
 - 2.3.1 Activitatea misionară
 - 2.3.2 Misiuni, exerciții spirituale
 - 2.3.3 Novene, triduumuri
 - 2.3.4 Hramuri bisericești și alte sărbători importante
 - 2.3.5 Participare la hramuri, pelerinaje
 - 2.3.6 Asociații spirituale
 - 2.3.7 Aspectele credinței
 - 2.3.8 Mânuirea sacramentelor
 - 2.3.9 Vocații preoțești și călugărești
 - 2.4 Școala catolică din Căpleni și catehezele
 - 2.5 Relația franciscanilor din Căpleni cu conducătorii bisericești și cu familia Károlyi
 - 2.6 Organizare, întreținerea mănăstirii
 - 2.7 Biserica și mănăstirea din Căpleni
 - 2.8 Rezumat
3. Mănăstirea din Satu Mare
 - 3.1 Stabilirea franciscanilor în Satu Mare
 - 3.2 Evenimente importante în viața mănăstirii din Satu Mare
 - 3.3 Activitatea pastorală a franciscanilor din Satu Mare

- 3.3.1 Misiuni, exerciții spirituale
- 3.3.2 Novene, triduumuri
- 3.3.3 Hramuri bisericești și alte sărbători importante
- 3.3.4 Participarea la hramuri, pelerinaje
- 3.3.5 Asociații spirituale
- 3.3.6 Aspectele credinței
- 3.3.7 Mânuirea sacramentelor
- 3.3.8 Vocații preoțești și călugărești
- 3.4 Școală, cateheză
- 3.5 Relația franciscanilor cu conducătorii bisericești
- 3.6 Organizarea și întreținerea mănăstirii din Satu Mare
- 3.7 Biserica și mănăstirea din Satu Mare
- 3.8 Rezumat
- 4. Aspecte din viața franciscanilor activi în Dieceza de Satu Mare
 - 4.1 Tamás János Alajos
 - 4.2 Imets Izra Károly
 - 4.3 Gurzó György Anaklét
 - 4.4 Puskás Ferenc Hugolin
 - 4.5 Szabó Lajos Dömjén
 - 4.6 Gajdos Jenő Vince
 - 4.7 Kassay Lajos Kelemen
 - 4.8 Rezumat
- 5. Sinteză (în limba maghiară)
- 6. Sinteză (în limba română)
- 7. Sinteză (în limba germană)
- 8. Anexe
- 9. Bibliografie

Activitatea franciscanilor în Dieceza Romano-Catolică de Satu Mare

Cuvinte cheie:

Franciscani, Sfântul Francisc de Assisi, Dieceza Romano-Catolică de Satu Mare, mănăstire, stabilire, Căpleni, Satu Mare, spiritualitate, activitate pastorală, activitate misionară, exerciții spirituale, asociații spirituale, pelerinaje, cateheză, Tamás János Alajos, Imets Izra Károly, Gurzó György Anaklét, Puskás Ferenc Hugolin, Szabó Lajos Dömjén, Gajdos Jenő Vince, Kassay Lajos Kelemen.

Rezumat

Începând cu secolul 20, Suveranii Pontifi, episcopii Romei, au încurajat în mod deosebit obligația de a evangheliza. Papa Paul al VI-lea a emis în anul 1975 exortația apostolică, prin care stabilea regulile evanghelizării. În această exortație, papa atrăgea atenția asupra importanței de a da mărturie și obligației de a evangheliza.¹ Papa Ioan Paul al II-lea accentua de asemenea importanța mărturiei² precum și faptul, că fiecare om are nevoie de convertire și trebuie să-și asume responsabilitatea în evanghelizare. Papa Benedict al XVI-lea a accentuat, că prin diaconie transmitem iubirea lui Dumnezeu către lume.³ Papa Francisc cere și el în exortația apostolică „Evanghelii gaudium”, să acceptăm chemarea lui Dumnezeu și să părăsim

¹ Omul de astăzi este mai interesat de martori, decât de dascăli, și dacă totuși ascultă pe dascăli, face acest lucru, pentru că ei sunt și martori. ... Să nu căutăm motive de dispensă de sub obligația evanghelizării. V. PAPA PAUL AL VI-LEA: *Evanghelii nuntiandi. Exortație apostolică despre evanghelizarea în lumea modernă*. 8. decembrie 1975, 41; 80.

² Lumea acceptă în primul rând mărturia, care se întoarce cu atenție către oameni, cu iubire către sărmani, cei mici și cei care suferă. Acest comportament și această activitate, care stă departe de iubire de sine exagerată prezentă în fiecare om, aduc la suprafață întrebările de bază, care îndrumă omul către Dumnezeu și către evanghelie. Pacea, dreptatea, drepturile omului, slujirea dezvoltării omului sunt mărturii evanghelice, dacă se asociază cu atenția către oameni, dacă se îndreaptă pe progresul omului în deplin. V. PAPA IOAN PAUL II: *Redemptoris missio. Enciclică despre misiune*. 7. decembrie 1990, 42.

³ „Iubirea aproapelui, înrădăcinată în iubirea lui Dumnezeu, este înainte de toate o datorie pentru fiecare credincios, dar este și datorie pentru întreaga comunitate eclezială, și aceasta la toate nivelurile sale: de la comunitatea locală a Bisericii particulare până la Biserica Universală în ansamblul său. Și Biserica, în calitate de comunitate, trebuie să practice iubirea.” PAPA BENEDICT AL XVI-LEA: *Deus caritas est. Scrisoare enciclică către episcopi, preoți și diaconi, către persoanele consacrate și către toți credincioșii laici*. 25. decembrie 2005, 20.

propria comoditate, să ducem bucuria evangheliei în locurile îndepărtate, la oamenii de la periferia societății.⁴

Acest lucru l-a făcut acum 800 de ani Sfântul Francisc de Assisi, ales ca patron de Jorge Mario Bergoglio după alegerea lui ca Suveran Pontif (Papa Francisc). Sfântul Francisc era un om care a părăsit viața comodă, și, ascultând chemarea lui Dumnezeu, a pornit în lume să dea mai departe bucuria evangheliei. A trăit în sărăcie, pentru săraci, și orientându-se după nevoile vremii, a înființat un ordin călugăresc, care a ieșit din siguranța mănăstirii și a pornit către oamenii care aveau nevoie de ajutor. Atenția acordată celor de la periferia societății este actuală în special astăzi, în societatea noastră înclinată spre fugă permanentă și egoism. Și epoca contemporană are exilați, oameni neglijați care au nevoie de ajutor, de aceea este și astăzi actual să pornim cu ajutorul Sfântului Francisc de Assisi pe urmele lui Isus.

Concluziile cercetării ce urmează a fi prezentate în continuare, având tema „Activitatea franciscanilor în Dieceza Romano – Catholică de Satu Mare” prezintă activitatea călugărilor cu spiritualitate franciscană pe teritoriul diecezei. În cursul prezentării sunt clarificate întâmplări necunoscute și ies la iveală rezultatele activității franciscanilor, prezente până în ziua de astăzi.

Fundamentarea cercetării se face prin prezentarea spiritualității franciscanilor. Esența acesteia este urmarea lui Cristos fondată pe evanghelie. Acest drum pe urmele lui Isus face prezentă vestea bună pentru oamenii cu iubire întreprinzătoare. Pentru cunoașterea spiritualității franciscane am clarificat câteva caracteristici ale acesteia (sărăcie, fraternitate, spirit misionar, ascultare, umilință, fidelitatea față biserică, rugăciune, bucurie, iubirea naturii, muncă și pace), care sunt legate printre ele prin urmarea lui Isus în spiritul evangheliei.

În spiritualitatea franciscană evanghelia este deosebit de importantă, fiindcă Sfântul Francisc de Assisi și-a descoperit vocația prin evanghelie și a scris regulile ordinului bazându-se pe aceasta. Evanghelia l-a îndrumat să trăiască sărac pentru săraci. Prin sărăcia aleasă de bunăvoie a devenit liber pentru spiritul misionar și pentru iubirea întreprinzătoare, ajungând să muncească pentru frați punând la o parte interesul personal. Deși a văzut greșelile bisericii,

⁴ „Astăzi, în acest “mergeți” al lui Isus sunt prezente scenariile și provocările mereu noi ale misiunii evanghelizatoare a Bisericii și toți suntem chemați la această nouă “ieșire” misionară. Fiecare creștin și fiecare comunitate va discerne care este drumul pe care Domnul îl cere, însă toți suntem invitați să acceptăm această chemare: să ieșim din propria comoditate și să avem curajul de a ajunge la toate locurile îndepărtate care au nevoie de lumina evangheliei.” PAPA FRANCISC: *Evanghelii gaudium. Exortatie apostolică către episcopi, preoți și diaconi, către persoanele consacrate și către credincioșii laici despre vestirea evangheliei în lumea actuală.* 24. noiembrie 2013, 20.

a considerat că fidelitatea față de biserică este foarte importantă. Nu a criticat, nu a vorbit despre schimbare, ci pur și simplu a procedat altfel: a înfăptuit tot ce l-a îndemnat evanghelia. Nu a vrut să schimbe comportamentul celorlalți oameni, ci s-a schimbat el însuși. Prin ascultare și umilință și-a arătat iubirea către frați. Iubirea față de Dumnezeu, creatorul lumii, l-a îndrumat să considere animalele și plantele ca frați ai săi. A propovăduit evanghelia cu bucurie și a construit împărăția păcii. Aceasta a fost moștenirea lăsată de Sfântul Francisc ordinului înființat de el. Este important să conștientizăm faptul că accentuarea exagerată a unei singure caracteristici a spiritualității franciscane ar ascunde adevărul ca întreg. Dacă ne concentrăm exclusiv pe sărăcia aleasă de bunăvoie, pe bucuria franciscană sau pe iubirea naturii, umbrim adevărata măreție a Sfântul Francisc. Dacă dorim o renaștere prin urmarea spiritualității lui, atunci trebuie să vedem și să înțelegem atât atașamentul la sărăcie și fidelitate față de biserică, cât și legătura dintre elanul misionar cu rugăciunea retrasă. El a arătat, că dacă dorim să-l urmăm pe Isus, trebuie să fim deschiși către fiecare om, trebuie să mergem la ei mărturisind prin cuvintele și faptele noastre că Dumnezeu îl iubește pe fiecare om prin Isus Cristos, și ne cheamă pe toți să trăim în iubire, pace, arătând lumii evanghelia prin împlinirea îndatoririlor cotidiene.

Evenimentele istorice ne arată că, de-a lungul secolelor, franciscanii au fost întotdeauna cu oamenii simpli. În limba maghiară ei se numesc și „prieteni”, fiindcă în timpul domniei otomane ei au rămas pe teritoriile ocupate de aceștia, alături de oamenii poporului simplu. Membrii ordinului franciscan au propovăduit evanghelia cu statornicie, încercând, prin urmarea exemplului părintelui fondator, să umble cu stăruință pe urmele lui Isus. Disputele iscate despre modul de trăire a sărăciei alese de bunăvoie au dus la înființarea a trei curente diferite a ordinului: în 1517 Papa Leon al X-lea a recunoscut ramura franciscană severă, observantă, și ramura franciscană mai domoală, minorită, iar în anul 1528 Papa Clement al VII-lea a recunoscut ramura franciscană cu tentă eremită, a cărei membrii se numesc capucini. Există diferențe în ceea ce privește modul de viață al călugărilor din cele trei ramuri ale ordinului, dar fiecare ramură se bazează pe urmarea lui Isus cu ajutorul evangheliei, și toți sunt conștienți că trebuie să rămână alături de oamenii simpli, să-i ajute, și să trăiască și ei în spiritul evangheliei.

În cercetarea noastră am prezentat pe scurt istoria ordinului franciscan maghiar, deoarece fără cunoașterea acestuia nu putem înțelege activitatea franciscanilor din Dieceza Romano – Catholică de Satu Mare. Ordinul franciscan s-a răspândit foarte rapid, astfel primii franciscani au ajuns deja în secolul al 13-lea pe teritoriul Ungariei și Transilvaniei. În anul 1238 a fost înființată Provincia de la Esztergom. Începând de atunci franciscanii au fost și

sunt prezenți în Bazinul Carpatic. Nici domnia otomană, nici iozefinismul, nici războaiele mondiale, nici comunismul nu au reușit să-i oblige pe franciscani să renunțe la vocația lor de a propovădui oamenii evanghelia cu iubire întreprinzătoare. Datorită evenimentelor istorice nefaste într-adevăr, s-au desființat mănăstiri, numărul franciscanilor prezenți s-a diminuat, dar activitatea lor pe acest teritoriu nu a fost desființată niciodată. De-a lungul secolelor fiecare ramură a ordinului franciscan a fost prezentă în Bazinul Carpatic. Ramura observantă a avut deja în 1444 un vicariat propriu, iar în anul 1454 Igali Fábrián a reorganizat Provincia Maghiară, existând, astfel, două provincii ale aceleiași ramuri pe un singur teritoriu. După ce Papa Leon al X-lea a recunoscut ambele ramuri, conducerea ordinului a clarificat situația provinciilor maghiare la adunarea generală a ordinului din Burgos. Ca urmare a fost înființată Provincia numită a Fecioarei Maria, care a aparținut minorității, cât și Provincia numită a Sfântului Mântuitor, care a aparținut observaților. Din cauza răspândirii rapide în următoarele secole s-au înființat alte trei provincii în Bazinul Carpatic: în anul 1661 Provincia numită după Sfântul Ladislau (de aceasta au aparținut mănăstirile de peste râul Drava), în anul 1729 Provincia numită după Regele Sfântul Ștefan (de aceasta aparțineau mănăstirile din Ardeal) iar în anul 1757 Provincia numită după Sfântul Ioan Capistran (de aceasta au aparținut mănăstirile din est, de peste râul Sava). Noile constituții introduse de Papa Leon al XIII-lea, apoi reforma ordinului survenită în anul 1897 au adus cu sine schimbări majore. Pe teritoriile maghiare reforma era chiar necesară, fiindcă viața călugărească s-a lăncezit din cauza iozefinismului. Pe parcursul reorganizării survenite în anul 1900, după reforma interioară, provinciile din Bazinul Carpatic s-au reorganizat astfel: Provincia numită a Fecioarei Maria, Provincia numită după Sfântul Ioan de Capistran și Provincia numită după Sfântul Rege Ștefan. În timpul războaielor mondiale, apoi în timpul comunismului, franciscanii au întâmpinat multe necazuri și încercări: teritoriul de activitate a fost restrâns, au pierdut dreptul de a posedea și de a conduce instituții, călugării au fost trimiși în domiciliu obligatorii, forțate, noviciatul a fost desființat, unii membri ai ordinului au fost arestați. Ca urmare numărul călugărilor franciscani a scăzut, dar ei au rezistat iar după revoluție și-au reînceput activitatea publică cu multă iubire întreprinzătoare.

Dieceza Romano – Catholică de Satu Mare s-a bucurat mult de beneficiul muncii misionare a franciscanilor. Aceștia au lucrat mult pe teritoriul diecezei încă înainte de înființarea acesteia. Zelul de reînnoire a catolicismului și în rândul șvabilor așezați în regiune de contele Alexandru Károlyi a contribuit în mare parte la răspândirea catolicismului în regiune, ceea ce a condus la înființarea diecezei de Satu Mare.

Alături de scurta prezentare a istoriei ordinului franciscan este necesară și prezentarea istoriei diecezei, dat fiind faptul că activitatea călugărilor franciscani în regiune a fost un răspuns la provocările și posibilitățile regiunii. Împăratul Francisc al II-lea a emis la data de 23 martie 1804 documentul de înființare a Diecezei de Satu Mare, ratificată apoi de Papa Pius al VII-lea în data de 9 august 1804. Episcopii diecezei s-au dedicat în slujba credincioșilor punând accente diferite, stabilite, în principiu, de provocările timpului și de personalitatea episcopilor. Primul episcop, Fischer István, a creat fundamentul necesar pentru funcționarea diecezei, aducând sacrificii mari pentru formarea preoților și găsirea fondurilor materiale necesare. Pentru episcopul Klobusiczky Péter prioritară a fost dezvoltarea, aprofundarea pe plan spiritual și educațional, în special ridicarea calității în formarea preoților. Activitatea episcopului Kovács Flórián a fost împiedicată de boală, dar și el a îmbogățit dieceza cu discursurile și cu viața lui exemplară. Următorul episcop, Hám János, considerat a fi adevăratul fondator al diecezei, a contribuit foarte mult la formarea feței orașului Satu Mare, și a pus un accent deosebit pe aprofundarea pe plan spiritual și educațional. Fiind un mare admirator al muncii prestate de călugări, a invitat mai multe ordine în dieceză. Asociația Surorile de Caritate Sf. Vincentiu și Asociația Fraților Milostivi numite după Sfântul Ioan al lui Dumnezeu s-au așezat în dieceză pe timpul episcopiei lui. Deși episcopul Hám a încercat să facă tot posibilul ca franciscanii și iezuiții să revină în dieceză, nu a reușit acest lucru. În anul 1848 a fost numit arhiepiscop-principe și a îndeplinit sarcinile de primat al Ungariei. Activitatea lui din timpul revoluției și al războiului de independență a produs resentimente: unii l-au considerat partizan al împăratului, motiv pentru care (deși acuzele erau neîntemeiate) a fost nevoit să se întoarcă la Satu Mare, unde a lucrat până la sfârșitul vieții cu entuziasm și eficiență. După reîntoarcerea din Budapesta, a cumpărat un lot de pământ și a ordonat construcția mănăstirii pentru franciscani. Nu a reușit să o termine în timpul vieții, astfel nu era încă posibilă așezare franciscanilor în orașul Satu Mare.

Cel mai mare merit al episcopului Haas Mihály este avântul dat educației. Ca și predecesorul său, episcopul Klobusiczky, episcopul Haas a făcut tot posibilul pentru asigurarea unei educații de calitate în școli și în formarea preoților. Pentru atingerea acestui scop a sprijinit financiar școlile și parohiile. Episcopul Bíró Lajos a avut și el o atenție specială față de educație; dar el, ca și prietenul lui, episcopul Hám, a pus accent și pe posibilitatea educației a copiilor săraci. Episcopul Bíró, care a participat și la Primul Conciliu din Vatican, pe lângă întrebările legate de educație, s-a interesat și de situația căsătoriilor mixte. După moartea lui, dieceza a fost condusă de episcopul Schlauch Lőrinc, fondatorul bibliotecii diecezane, promovatorul instruirii autodidacte a preoților, pentru ca aceștia să-și facă datoria ținând cont

de posibilitățile și provocările prezentului. În scaunul episcopal al diecezei a fost urmat de Meszlényi Gyula, promotor al cultului Preasfintei Inimi a lui Isus, foarte atent la viața spirituală profundă; el a pus bazele presei catolice din dieceză și prin activitatea sa literară. În timpul episcopiei lui dieceza și-a sărbătorit centenarul.

În timpul episcopului Boromisza Tibor s-au așezat franciscanii în orașul Satu Mare, fiindcă numai atunci a fost finalizată biserica dorită de episcopul Hám și construită de episcopul Meszlényi. Episcopul Boromisza a eliberat clădirea mănăstirii construită de episcopul Hám pentru franciscani și folosită de predecesorii săi în scopuri caritative și educaționale. În promovarea noilor lăcașuri de cult și a educației, Episcopul Boromisza a înfruntat multe greutăți. Primul război mondial a restrâns toate posibilitățile, iar prin pacea de după război dieceza a fost împărțită în trei părți. După moartea episcopului Boromisza dieceza a fost condusă de vicarul Szabó István. Următorul episcop, Fiedler István a condus dieceza unită de Satu Mare și de Oradea în sensul concordatului din anul 1927. Pe lângă problemele legate de conducerea diecezei unite din două dieceze cu tradiții diferite, episcopul Fiedler a întâmpinat greutăți și din partea autorităților de stat, acestea a așteptând de la el ca toți credincioșii de origine șvăbească să vorbească limba germană și să își asume identitatea germană. Considerând aceste doleanțe ca imposibile de îndeplinit, cunoscând situația și cauzele acestor doleanțe, episcopul nici nu a vrut să le îndeplinească. Din acest motiv conducerea de stat s-a străduit să-l schimbe din poziție. Episcopul Fiedler a devenit astfel martir al politicii: din cauza tulburărilor politice a renunțat la episcopie pentru a-și salva preoții. În perioada următoare, dieceza a fost condusă pentru scurt timp de episcopul Diecezei de Alba Iulia, Preasfințitul Márton Áron. În anul 1940 la cârma diecezei a fost numit Napholcz Pál, dar el a încredințat situația diecezei Vaticanului. Motivul renunțării sale a fost schimbarea survenită de a doua decizie de la Viena. În anul 1941 Vaticanul a restabilit dieceza de Satu Mare și l-a numit pe Scheffler János în demnitatea de episcop. În ciuda greutăților pricinuite de cel de-al doilea război mondial, el s-a dedicat cu totul obligațiilor lui de păstor. A încurajat și a unit preoții și credincioșii, s-a expus în interesul lor, a protestat împotriva deportării și împotriva măsurilor nedrepte luate de statul. După pacea de la Paris a trăit cu durere împărțirea diecezei și prigoana bisericii. Bunurile materiale, școlile și instituțiile bisericii au fost naționalizate, activitatea ordinilor călugărești a fost interzisă, mulți episcopi, călugări și laici au fost arestați. În anul 1952 și episcopul Scheffler a murit ca martir în închisoarea din Jilava. După moartea lui Dieceza de Satu Mare a fost condusă ani îndelungați de ordinarii substituiți. Ei au întărit credința preoților și credincioșilor precum și fidelitatea față de biserică în ciuda greutăților trăite.

După schimbările din anul 1989, când Biserica a devenit liberă, Papa Ioan Paul al II-lea l-a numit pe Reizer Pál ca episcop de Satu Mare. Acesta a început reconstruirea spirituală și financiară a diecezei. Pe lângă construirea și reînnoirea bisericilor și caselor parohiale episcopul Reizer a găsit o modalitate de a reînființa instituțiile și școlile confesionale. A făcut acest lucru, pentru că educația, întărirea credinței și aprofundarea pe plan spiritual sunt foarte importante pentru viitorul diecezei. După moartea episcopului Reizer Vaticanul l-a numit pe Schönberger Jenő la cârma diecezei de Satu Mare. În timpul lui – în anul 2004, când dieceza a sărbătorit 200 de ani de la înființare – s-a derulat sinodul diecezan, inițiat încă de episcopul Reizer.

Rezultatele cele mai importante ale cercetării le-am obținut prin studierea surselor legate de activitatea franciscanilor din dieceza de Satu Mare. Documentele legate de cele două mănăstiri sunt semne clare ale activității pastorale al franciscanilor. Călugării invitați de contele Alexandru Károlyi în Căpleni au contribuit eficient la reînnoirea catolicismului pe teritoriul viitoarei dieceze de Satu Mare. Cu iubirea întreprinzătoare specifică franciscanilor au lucrat ca misionari în împrejurimi, au propovăduit în multe localități, și astfel au reușit să mențină și să readucă mulți credincioși în Biserica Catolică. Franciscanii stabiliți în Căpleni în anul 1719 și-au desfășurat misiunea pastorală pe un teritoriu vast timp de decenii. Multe comunități ale satelor învecinate au fost filialele parohiei din Căpleni. Visitatio canonica din 1748 enumeră opt filiale, dar știm, că franciscanii au lucrat un timp mai scurt sau mai lung în mai multe comunități de pe teritoriul viitoarei dieceze, și au ajuns chiar și la Baia Borșa, la o distanță mai mare de două sute de kilometri. Deși teritoriul activității franciscanilor a fost restrâns după înființarea Diecezei de Satu Mare, activitatea misionară a rămas neîntreruptă, fiindcă au ținut de multe ori misiuni populare și exerciții spirituale atât pe teritoriul diecezei cât și în provincie. Alături de munca misionară desfășurată în alte comunități, călugării franciscani au organizat evenimente asemănătoare și în rândul credincioșilor din Căpleni. Cu ajutorul acestora au contribuit la reînnoirea și aprofundarea credinței și au încercat să rezolve problemele ivite în timp. În anul 1920 de exemplu au organizat o misiune populară pentru tineri, ca să îi îndrume prin aceasta la participarea mai intensă în activitățile comunității. Pe parcursul misiunii populare din anul 1946 călugării franciscani au încercat să oprească extinderea obiceiului de a înjura. Succesul acestui program îl dovedește creșterea numărului spovezilor și faptul că o mare parte a credincioșilor a semnat o promisiune, conform căreia se angajează ca în viitor să evite vorba murdară. O curiozitate legată de această misiune populară este programul diversificat: preoții au ținut câte un discurs separat pentru bărbați, femei, tineri și tinere, toate legate de obligațiile stării fiecăruia. Și exercițiile spirituale pentru diferitele

sfere ale pastorației au fost începute în Căpleni de călugării franciscani. Tot ei au recunoscut importanța direcțiunii spirituale, în concordanță cu starea și vârsta oamenilor. În Căpleni chiar și în prezent se organizează anual astfel de exerciții spirituale pentru bărbați, femei, tineri și tinere. Pe lângă acestea, preoții se străduiesc să organizeze și pentru copii programe potrivite, care să ajute, în mod corespunzător vârstei lor, în pregătirea la cea mai mare sărbătoare din anul ecleziastic.

Stabilirea franciscanilor în orașul Satu Mare s-a definitivat la mai mult de un secol după înființarea diecezei. Episcopul Hám János intenționa deja în secolul al 19-lea să aducă franciscanii în Satu Mare, dar după moartea lui, episcopul Haas Mihály a folosit clădirea construită pentru franciscani în alte scopuri. Biserica planificată de episcopul Hám a fost finalizată de către al treilea urmaș, adică episcopul Meszlényi Gyula. Biserica a fost sfințită după moartea lui, de către episcopul Boromisza, în a cărui grijă pastorală, s-au stabilit franciscanii în orașul Satu Mare. Călugării din mănăstire s-au ocupat în primul rând de sarcinile pastorale a noii parohii înființată în ianuarie 1914, dar și ei au mărturisit spiritul misionar. Pe lângă îndatoririle parohiale, aceștia lucrau în mai multe filiale, reușind să construiască construit cu iubirea întreprinzătoare specifică franciscanilor capela Sfântul Anton de Padova într-un nou cartier al orașului. Pe lângă toate acestea și ei moderau exerciții spirituale și misiuni populare în diferite parohii ale diecezei.

Cele mai evidente dovezi ale spiritualității franciscane pot fi observate în mișcările spirituale conduse de aceștia. În Căpleni imediat după așezarea franciscanilor a fost înființată Societatea Cordașilor, cu rolul de a promova printre laici răspândirea spiritualității franciscane. Ordinul al terțiar (Ordinul Franciscan Secular) a apărut și el foarte devreme. Prin nenumăratele activități pastorale ale franciscanilor din Căpleni au avut posibilitatea de a face cunoștință cu spiritualitatea franciscană și credincioșii parohiilor din împrejurimi. La începutul secolului 20, călugării mănăstirii din Căpleni au vizitat grupurile Ordinului Franciscan Secular din orașele și satele învecinate (Carei, Petrești, Vallaj, Sanislău, Foieni, Urziceni, Moftinu Mare, Ghilvacii, Merk, Ciumesti, Cămin), dar au ajuns și în câteva orașe mai îndepărtate (Mátészalka, Debrecen și Sighetu Marmăției). Preoții franciscani din Satu Mare au inițiat imediat după stabilirea lor în oraș un grup al Ordinului Franciscan Secular în parohia lor. Cu toate că în timpul regimului comunist nu era posibilă răspândirea specificului spiritual franciscan, Ordinul Franciscan Secular este prezent până azi în mai multe parohii din dieceză. Unele comunități (Căpleni și Sighetu Marmăției) se întâlneau în secret și în timpul regimului comunist, chiar dacă acest lucru era interzis. În această perioadă membrii ordinului secular din Satu Mare n-au avut posibilitatea de a organiza întâlniri regulate, dar au trăit

spiritualitatea în viața cotidiană, au sărbătorit împreună ziua Sfântului Francisc de Assisi, iar după 1989 au reorganizat momentele de întâlnire a comunității. După schimbarea regimului, în mai multe parohii din Dieceza Romano – Catholică de Satu Mare s-au reînființat grupurile Ordinului Franciscan Secular, așadar pe lângă cele din Căpleni, Satu Mare și Sighetu Marmăției există și alte grupuri în Carei și în Baia Mare, care trăiesc spiritualitatea franciscană.

Alături de Ordinul Franciscan Secular, și Asociația de Orațiuni Sfântul Anton este în strânsă legătură cu spiritualitatea franciscană. Această asociație spirituală a fost înființată în iunie 1901 și era sprijinită de episcopul vremii, Meszlényi Gyula, care nu numai a aprobat crearea acesteia, ci și-a exprimat dorința de a fi el însuși primul membru al asociației. După trei ani de la înființare, aceasta număra 334 de membri, ceea ce înseamnă o răspândire enormă. Deși războaiele mondiale și comunismul au desființat-o, cultul Sfântului Anton este prezent și intens chiar și astăzi în Căpleni și Satu Mare. Putem confirma această afirmație și prin faptul că în ambele localități se găsește câte o biserică a cărei patron este Sfântului Anton de Padova. Biserica din Căpleni, construită după cutremurul din anul 1834, a fost consacrată de episcopul Hám János în anul 1848. În Satu Mare, Acțiunea Catholică înființată în anul 1933, și-a ales ca scop construirea unei capele într-un nou cartier al orașului. Faptul că l-au ales pe Sfântul Anton de Padova ca ocrotitor, dovedește cultul binecunoscut și îndrăgit al sfântului. La răspândirea și la menținerea acestuia au contribuit, cu siguranță, novenele ținute înaintea sărbătorii sfântului. Pe parcursul acestor novene, timp de nouă săptămâni, în zilele de marți, se celebrează liturghii solemne cu predică, menite să ajute pregătirea spirituală pentru sărbătoare și aprofundarea credinței. La aceste novene, pe lângă credincioșii parohiei organizatoare, participau și alți enoriași din parohiile învecinate. La Căpleni seseau grupuri mici de credincioși din localitățile învecinate, iar la biserica din Satu Mare credincioși din diferitele părți al orașului.

Asociația specific franciscană este „Garda Inimii”, care în Dieceza de Satu Mare este prezentă astăzi doar în parohia din Căpleni. Această asociație spirituală pentru copii este un exemplu frumos, care arată cum legau franciscanii propria spiritualitate cu specificul teritoriului de activitate. În Dieceza de Satu Mare, prin episcopul Meszlényi Gyula era promovat, la începutul secolului al 20-lea, cultul Inimii lui Isus, prin urmare franciscanii, care lucrau cu destoinicie la înflorirea asociațiilor spirituale pentru copii și adulți, promovau și ei acest cult. Încă din anul 1900 era prezentă în Căpleni Asociația Sfintei Inimi a lui Isus, iar în anul 1926, sub conducerea părintelui a fost înființată Garda Inimii, în înflorirea căreia un rol cheie l-a avut părintele Szabó Dömjén. El a lucrat nu numai pentru grupul Gărzii Inimii din Căpleni, ci

a contribuit și la răspândirea acesteia în Ardeal. El a publicat regulile asociației spirituale. Este important să concretizăm, că prin Garda Inimii, franciscanii au plantat în sufletul copiilor cultul Sfintei Inimi a Lui Isus, astfel mulți credincioși de aici pornesc cu un sentiment și cu o adorație specială la pelerinajul diecezan din Satu Mare organizat în duminica de după solemnitatea Inimii lui Isus. Pe lângă asociațiile spirituale și adorațiile din prima vinere a fiecărei luni, novenele sunt și ele semne inedite ale cultului Inimii lui Isus. Atașamentul special al credincioșilor din Căpleni dovedesc și faptul că și-au consacrat familiile Sfintei Inimi a lui Isus. Pentru preoții franciscani era foarte importantă pastorația familiilor. Au arătat de nenumărate ori că viața de familie are harurile sale specifice; le vorbeau oamenilor despre importanța și valoarea familiei, și, sprijineau ei înșiși familiile numeroase.

Chiar dacă franciscanii se axau predominant pe organizarea și buna funcționare a Ordinului Franciscan Secular, Garda Inimii, Asociația Sfântului Anton sau Grupul de Rugăciune a Inimii lui Isus, se implicau și în sprijinirea celorlalte mișcări (Asociația Rozariului, Asociația Căii Crucii Vii, Oastea Sfintei Cruci, Acțiunea Catolică). Erau promotorii tuturor acelor asociații și grupuri care se implicau în viața liturgică, cum ar fi corurile bisericesti, fanfarele sau grupurile purtătorilor de făclii.

Alături de susținerea asociațiilor, franciscanii se preocupau și de organizarea a nenumărate pelerinaje, hramuri, a triduumurilor, tot atâtea porți deschise spre viața spirituală profundă. Își întovărășeau enoriașii spre capela Sfânta Treime din Carei, spre sanctuarul marian din Máriapócs, Radna, Bixad, Șumuleu Ciuc sau spre hramurile bisericilor dedicate Inimii lui Isus. Capela consacrată Sfintei Treimi din Carei a fost încă din primele momente ale stabilirii franciscanilor în Căpleni unul din locurile de pelerinaj preferate, promovat fiind și de către contele Károlyi Sándor. În scrierea acestuia intitulată Providentia Dei, nu cerea numai celebrarea hramului capelei pentru credincioșii veniți din diferite localități, ci îndemna reprezentanții diferitelor comunități (Oradea, Baia Mare, Nyírbátor) să aleagă o zi a pelerinajului propriu. Hramul comunității Căpleni la Carei era organizat pe data de 4 mai, în ziua Sfântului Florian.

Un alt sanctuar îndrăgit de către franciscani este cel din Máriapócs, spre care, preoți și credincioși, se îndreptau împreună cu ocazia hramului din septembrie. Mergeau la sanctuar pe jos în fiecare an. Excepție făceau anii de război sau perioadele de epidemie. În anul 1919 a fost interzisă organizarea acestui pelerinaj. Începând cu acea dată, pelerinajele s-au rărit, numărul participanților s-a diminuat. Franciscanii din Satu Mare participau cu drag la hramul bisericilor din Bixad, Radna, Șumuleu Ciuc. Spre Bixad mergeau când pe jos, când cu trenul, și nu era exclus ca într-un an să fie organizate chiar și două sau mai multe pelerinaje spre

sanctuarul marian din Bixad. Un moment aparte în viața parohiei dedicate Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan îl reprezintă participarea la hramul Sfântului Emeric în Budapesta, organizat cu ocazia omagierii a 900 de ani de la moartea sfântului. Pelerinaje se organizează și în zilele noastre atât pentru asociații sau grupuri restrânse cât și pentru întreaga comunitate, ambele parohii participând astfel la hramul diecezan al diecezei, Inima lui Isus, unde fanfara din Căpleni intonează nenumărate cântece liturgice.

Comunitatea din Căpleni participă și la hramurile din împrejurimi (de Sfânta Ana în Cămin, de Sfânta Elisabeta în Petrești, în Moftinu Mare la Adormirea Maicii Domnului, în Domănești în duminica Sfintei Familii, în Sanislău pe 8 septembrie, în Urziceni în ziua aflării Sfintei Cruci, în Foieni pe 29 septembrie, sărbătoarea Sfântului Mihai). Comunitatea din Satu Mare participă mai rar la hramurile din împrejurimi, dar este cu atât mai mult prezentă la hramul filialelor sau a bisericilor din oraș.

Franciscanii au pus un accent deosebit pe direcțiunea spirituală, prin urmare, exercițiile spirituale din Postul Mare erau prioritare pentru părinți. Cu exerciții spirituale se pregăteau pentru perioada intensă a spovezilor, care însemna o grea perioadă de încercare fizică și psihică. Atât părinții franciscani din Căpleni cât și cei din Satu Mare, erau duhovnici respectați, din moment ce aprofundau importanța spovezii în viața spirituală a credincioșilor.

Printre altele, această direcțiune spirituală stă la baza nenumăratelor vocații la preoție și viața consacrată, care situează parohia Căpleni la loc de cinste, franciscanii urmărind cu drag dezvoltarea spirituală a candidaților. În decursul sec. 20-21, în biserica parohială Sfântul Anton de Padova au fost celebrate 33 de primiiții, în parohia Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, 9 primiiții. Totodată, datorită apostolatului părinților franciscani, au fost mulți tineri și tinere care au ales drumul vieții consacrate.

Alături de misiunea pastorală și întărirea vocațiilor, părinții franciscani din Dieceza de Satu Mare s-au axat și pe educație. Strădania lor a fost mare în încercarea de a ține în viață școala catolică din Căpleni, în pofida greutăților de ordin financiar sau de cele ivite din partea organelor statului. Școala predată în anul 1806 se dezvoltă cu elan. Datorită numărului crescând al copiilor, deveneau necesare atât lucrările de extindere cât și angajarea de noi educatori, astfel în 1913 activau patru învățători iar în luna septembrie a aceluiași an erau înscriși 130 de copii în școala din Căpleni. Pe lângă greutățile de ordin financiar care reveneau din când în când, o mare încercare pentru școală l-a reprezentat șirul de legi emise de statul român în anii 1930, care impuneau nu numai predarea în limba română, ci și testul de limbă obligatoriu pentru învățători, alături de obligația predării în limba germană în comunitățile șvabești.

Locuitorii Căpleniului mult s-au trudit pentru ca limba de predare în școala lor să rămână maghiara, dar, cu toate acestea, în anul 1934, școala din Căpleni a fost închisă pentru neacceptarea limbii germane ca limbă de predare. În această situație delicată, frații franciscani erau convinși că ei luptă pentru copii. În anul 1940 și-au reluat activitatea pedagogică în școală dar nu pentru mult timp, căci în anul 1948, conform legii din 4 august, Biserica pierdea orice drept de a întreține școli capitulare sau confesionale.

Devenind evident faptul că franciscanii nu vor putea păstra școala, orele de religie au fost mutate la parohie, acestea fiind menținute chiar și atunci când autoritățile statului au făcut tot posibilul pentru interzicerea acestora. Franciscanii din orașul Satu Mare nu aveau o școală proprie, dar catehizau în câteva instituții din oraș și în filiale. După ce autoritățile le-au interzis activitatea pedagogică, s-au concentrat pe catehezele din parohii, pentru ca toți copiii să aibă posibilitatea de a aprofunda adevărurile fundamentale creștine, cu scopul de a-și întări credința. Aceasta activitate pedagogică, în plină desfășurare chiar și în timpul comunismului, denotă faptul că franciscanii au fost tot timpul alături de popor. S-au implicat în vindecarea rănilor produse de tragedia războiului și a deportărilor; în timpul celui de al doilea război mondial și al bombardamentelor din 1944, franciscanii nu au părăsit orașul ci au rămas spre consolarea acelor care au avut de suferit fizic sau prin pierderea celor dragi.

În miezul deportărilor spre Uniunea Sovietică, frații au făcut toate demersurile posibile către autoritățile statului pentru a împiedica această oroare, iar după ce și-au dat seama că încercările lor rămân fără rod, s-au implicat și mai mult în consolarea sufletească a celor rămași acasă și în rugăciunile făcute pentru deportați. După întoarcerea acasă a supraviețuitorilor, franciscanii au organizat comemorări în cinstea decedaților, chiar dacă știau că astfel de activități nu rămân nepedepsite din partea organelor statului. Un frumos exemplu de trăire cu și pentru popor al franciscanilor l-a reprezentat înființarea fabricii de lapte din Căpleni, care nu numai că a adus cu sine prosperitate financiară și materială în zonă, ci a încheșat, efectiv, comunitatea din regiune și a aprins dragostea față de activitatea, munca efectuată în comun. Iată o dovadă în plus în privința influenței puternice pe plan spiritual și cotidian al franciscanilor din Căpleni. Aceștia i-au putut convinge și pe șvabii înclinați spre avariție să aducă sacrificii pentru comunitate și bunul comun. Era o prioritate îndemnarea spre faptele de milostenie și într-ajutorarea săracilor.

În Satu Mare, părinții franciscani s-au axat pe căutarea modalităților care duc la întărirea legăturii dintre credincios și comunitatea parohială. Având în vedere faptul că vorbim despre un oraș, această prioritate era de importanță vitală. Între cele două războaie mondiale, franciscanii au organizat nenumărate sărbători, întruniri, serate și alte activități în

cadru cărora oamenii se puteau distra în limitele normalului dar și puteau ajuta prin fondurile strânse cu aceste ocazii. I-au învățat pe participanți că și distracțiile simple pot deveni izvor de bucurie și milostenie. O particularitate sătmăreană a acestei activități a fost editarea buletinului parohial a comunității Hildegarda, care nu numai informa dar și forma cititorii. Era o bună posibilitate de a aprofunda sărbătorile liturgice, obiceiurile și mesajul acestora. Cititorii mai întâlneau articole legate de cultură, pedagogie sau cu caracter social. Acest buletin era instrumentul ideal în formarea unei conduite conștiincios-creștine. Pe lângă orele de cateheză, acest material scris era un foarte bun pedagog în educarea creștină a adulților.

Scopul acestui program educațional era păstrarea vie a credinței și a fidelității față de Biserică. Importanța lui s-a dovedit a fi cu adevărat mare în timpul comunismului. Chiar dacă credincioșii nu au fost nevoiți să aducă atâtea sacrificii pe altarul fidelității precum o făceau franciscanii, totuși, acestea au menținut puternică credința întărită de activitatea părinților. Fidelitatea față de Biserică a părinților franciscani în sec. 20 nu poate fi pusă sub semnul întrebării. Nici dizolvarea lor ca ordin călugăresc, nici prigoana, nici domiciliul forțat, nici măcar lipsurile și încercările nu i-au făcut să renunțe. Părintele Anaklet, spre exemplu, care a fost mutat din Satu Mare într-un domiciliu forțat, prin cunoștințele lui de drept canonic a fost garantul bunei funcționări a instituției ordinariatului. Prin această activitate el a împiedicat activitatea preoției pacifiste (colaboratoare) și a ajutat în întărirea fidelității față de Biserică. Chiar dacă – asemenea multor episcopi, preoți sau călugări – a experimentat și el ororile închisorilor comuniste, nu a încetat să trăiască și să lupte cu multă hotărâre și înflăcărare pentru educarea noilor generații de seminariști. Iar după ce autoritățile i-au interzis activitatea prestată în Alba Iulia în compania episcopului Marton Aron, părintele a devenit un sprijin spiritual extraordinar pentru credincioșii din Odorheiu Secuiesc, până în ultima clipă a vieții.

Franciscanii din Căpleni s-au evidențiat nu numai prin fidelitatea față de Biserică, ci și prin buna colaborare cu familia întemeietoare, Karolyi. Chiar dacă după primul război mondial familia Karolyi nu i-a mai susținut pe părinții franciscani, din respect față de această familie, ei nu au încetat să se îngrijească de cripta familială, care și astăzi reprezintă comoara culturală a întregii comunități, vizitată și apreciată de mulți.

Trimiterea franciscanilor în domiciliu forțat în anul 1951 a reprezentat primul moment în care activitatea pastorală a celor două parohii înceta să mai fie în mâna ordinului. Chiar dacă schimbări s-au mai petrecut în anul 1900, odată cu reorganizarea provinciilor, sau după alipirea caselor franciscane Ardealului după tratatul de la Trianon, activitatea părinților a rămas neîntreruptă până în anul 1951. În anul 1957, doi părinți franciscani s-au putut reîntoarce în casele ordinului; dar înainte de schimbarea regimului, în parohiile lor deja

activau preoți diecezani. În Satu Mare, schimbarea a survenit în anul 1967: după moartea Pr. Imets Karoly și pensionarea forțată a Pr. Puskas Hugolin, parohia a fost preluată de Pr. Kaplonyi Gyula, diecezan. În Căpleni, parohia a fost preluată de Pr. diecezan Baumann Ferenc după moartea Pr. Gajdos Vince (1986). Schimbările nu înseamnă neapărat faptul că spiritualitatea franciscană a dispărut din comunități. Pe de o parte, activitatea pr. Domjen care a trăit în Căpleni până în anul 1998, fiindu-le de mare ajutor preoților parohi în munca pastorală, pe de altă parte, în multe inima multor credincioși trăia, era vie amintirea și rodul muncii pastorale a părinților franciscani; nici anii de comunism nu le-au făcut uitate.

La reîntoarcerea părinților franciscani în Căpleni, survenită în anul 2008, s-a constatat cu bucurie existența și buna funcționare a Ordinului Franciscan Secular, a Garzii Inimii, a hramului Porțiuncula și Sfântul Francisc de Assisi, alături de cel al Sfântului Anton de Padova. Chiar dacă în Satu Mare nu activează părinți franciscani, și aici se observă păstrarea aceluiași hram, Porțiuncula, respectiv cultul puternic al Sfântului Francisc și Sfântului Anton precum și buna funcționare a terțiarilor franciscani.

Pe bună dreptate putem trage concluzia clară conform căreia activitatea franciscanilor în Dieceza de Satu Mare și-a pus o puternică și trainică amprentă pe trăirea interioară a comunităților care au avut tangență cu ei. Acest fapt este o chemare dar și o provocare pentru părinții franciscani din zilele noastre, de a rămâne fideli misiunii lor: propovăduirea cuvântului divin al lui Cristos, Domnul nostru, mântuirea sufletelor și promovarea dragostei adevărate care nu cunoaște compromisuri.⁵

⁵ V. Arhivele Naționale, Biroul Județean Satu Mare, *Historia Domus, A ház története 1897. január 1-től*. 166.